

Цетиње, 11. септембра

Арбанија, зло чедо Аустрије и Италије, којем по невољи кумоваше сва Европа, као да ће уцвијелити родитеље и у бригу увалити кумове. Грозница је прожима од сјевера до југа и ломи слабе дијелове њеног младог организма. Један простор земље, у којем никад не бијаше самоникле државне власти, у којем је воља дивљег и разузданог појединца вазда била изнад воље законитости и поретка, требао би сада, на вјештачки начин, да се уоквири правилима културних народа. Мучан посао, готово неостварљив задатак!

Арбанију већ потресају урођене страсти унутрашње анархије и зли дуси спољашњих „заштитника“. Остављена себи, својој судбини, — Арбанија се почела приказивати цијеломе свијету у костиму шумског човјека, у какву је ми, њени сусједи, од давнина навикосмо гледати.

Чудновате вијести стижу из Валоне, Драча и Тиране.

Влади у Валони одричу послушност. Сјеверна и јужна Арбанија не слушају се, нити хоће да знају једна за другу. Оне се не познају. Оне се и не разумију ни говором, ни осјећањима. Власт владе у Валони ограничила се на пушкетом око те вароши. Нити ко ту владу зарезује, још мање слуша. Не располаже ауторитетом, да би је поштовали. Нема организоване оружане власти, да би прибавила својим одлукама важност. Она сама, састављена од неколико необразованих бечких и римских штићеника, стоји на једној страни, а на другој је сав народ, наоружан до зуба, који над собом не признаје ничију надлежност. У владу се сумња, јер је наметнута са стране. Сумња се и зато, што је елеменат душе становника те разрижене земље невјероване никоме и сумњање у све.

Арбанија је творевина зле мисли и тајних порока са стране. Њу није родила љубав, већ мржња. Њени је творци не избацише на видјело свијета из љубави према Арбанасима, већ из мржње према Црној Гори, Србији и Грчкој. Она је коракнула међу људе негативним путем. Мржња ју је зачела, освета ју је повела, инат је уздиже на рахитичне ноге. Усуд ју је одредио да у Европи буде потоње склониште преисториског човјека, откуда ће други, напреднији и способнији, бити ометани у својим племенитим напорима око човјечности и образованости. Њена жалосна судба наша је мука; њена невоља наша је главобоља.

И још каква главобоља!

Есад паша, јуначки бранитељ Скадра, извукао је у Тирану мач из корица. Крвав је тај мач. Низ њега још клизи отров скадарске

одбране. Са тијем мачем полетио је Есад паша у Валону да га сјври у срца онијех „министара“, који никог не представљају и ништа не значе, разумије се у Арбанији. Затворио их је у Валони. Не смију отуда ни да кроче. Влада без државе, министри без власти и народа! Чији су то министри? Зна то Есад паша. Арбанаски нијесу. Драч, Кроја, Тирана, Елбасан и Каваја — срце Арбаније, пођоше за Есад пашом. Одреклоше влади из Валоне послушност. И као да је наоружаноме народу то тешко учинити! Есад паша нешто значи и нешто представља. Његово је име у вјенчаном војничком славом. Он је Арбанас, кућић је. Љуби своју отаџбину. Ко има више изгледа на успјех да поведе Арбанију правој самосталности него он? Ко више права од њега има на то? Зар какав наметнути странац, који ће бити лутка у туђим рукама и играчка туђинских сплетака? И зато Есад паши, у борби за еманципацију Арбаније од туђина, стављају препријеке они исти туђини, који би жељели да Арбанаси буду стални извор нереди и узнемирења за своје сусједи. Туђини жеље Арбанију на око самосталну, у ствари неуређену и у вјенчаној крвнотрцавају са Црном Гором, Србијом и Грчком. Есад паша, као правни Арбанас, хоће од сваког независног Арбанију и у исто доба уређену, мирну и у слози и добром начину са њеним сусједима. Само оваквој Арбанији ми желимо напредак. Туђинску Арбанију са нередима, трзавицама и смутњама ми не можемо трпјети. Од такве Арбаније ми ћемо се бранити и тражићемо од њених твораца да је учине правом државом, способном за ред унутра и за мир са својим сусједима. Под тим условом ми смо и пристали на стварање Арбаније и поклонили се вољи Европе. Али да Арбанија, нарочито у својем сјеверном дијелу, буде средство за стварање неприлика нама и за ометање нашег државног живота, то нећемо допустити. Ту жртву нико нема права од нас тражити. Или ће у Арбанији зајемчити што прије ред њени творци, не вријеђајући у исто вријеме њену самосталност; или ће она сама, својом снагом, то учинити; или ће, натјерани нуждом, ту дужност према себи, њој и општем миру на себе узети њени сусједи.

Арбанији искрено желимо потпуну независност и напредак. У часу стварања њена самосталност била је метак, испален из туђих руку на наша легитимна права. Сада је њена самосталност наш интерес, који ћемо од злонамерних штета чувати као сопствено добро. Уређена и мирна, Арбанија је јемство мира на Балкану. Овај мир сачувала је послје другог балканског рата од ревизи-

онистичких роњења свијест Европе, а од сплетак по Арбанији, уперених противу нашег напретка и спокојства, сачуваће га у крајњој невољи наши бајонети.

Арбанаски испади

— Србија према арбанаским разбојницима —

О мјерама предострожности, које је предузела Краљевина Србија према Арбанасима, који спремају упад у Србију, полуслужбена „Самоуправа“ доноси овај чланак:

Вијести, које су нам јуче стигле из сасвим поуздана извора, казују да је стање на границама између Арбаније и Србије, и Арбаније и Црне Горе, много озбиљније него што смо прије саопштили. У Арбанији се искупљају и наоружавају модерним оружјем масе Арнаута и систематски спремају за упад у Србију и напад на Призрен и Ђаковицу. Из Арбаније упадају поједини агитатори на нашу територију и буне наше Арнауте, који су до сада били мирни, превode их у Арбанију, и, одмах на граници, наоружавају их брзометкама и обилато снамбјевају муницијом. Утврђени су и покушаји уношења оружја и у наше области, у циљу дизања буне и стварање отпора према нашим државним властима. Два наша чиновника већ су животом платили такве покушаје. Општи је утисак да се сва та непријатељска акција противу Србије и Црне Горе потпирује и руководи утицајима споља. Одакле? — То се за сада још не може поуздано рећи, али ће догађаји који се спремају јасно још открити ту руку.

Влада краљевине Србије није могла остати равнодушна пред тим појавама. Министар војни издао је већ наредбу, да се пограничне страже према Арбанији појачају војним трупама из тамошњих гарнизона, који ће се, према потреби, појачати и трупама из Србије. Уз то је Влада издала наредбу, којом се забрањује свакоме из Арбаније пристају на српске територије. Влада је ријешена да одлучно одбије сваки покушај напада на српску територију, и, у ту сврху, биће принуђена да поново заузме стратегијске положаје, које је недавно била напустила шљедејући жељама великих Сила. Најзад, српска Влада одлучила је да тражи и да обезбједи потребне накнаде од Арбаније за евентуалне штете и наметнуте јој жртве од немирног држања Арнаута, као и да ради безбједности и мира у будућности, предузме мјере, које ће овакве и сличне покрете учинити потпуно немогућима. Освему овоме, српска Влада извјестила је и кабинету великих сила преко својих дипломатских представника, увјерена да јој се ни с које стране не може замјерити ако, у одбрану једног од најелементарнијих права својих, употреби мјере, које ће томе праву обезбједити пуну и стварну заштиту. Влада Краљевине Србије живо жали што јој се, прије но што је и организована нова арбанаска држава, са те стране, стварају тешкоће, које Србија, по својој предусретљивости према жељама Европе за државну организацију Арбаније, није могла очекивати. Такво држање Арбаније намеће јој дуж-

ности, пред којима се она ни за тренут не може колебати, и у чије ће извршење ући с потпуним подухећем у своје право, да се одлучно брани од зла, за које она ни пред ким не може бити одговорна. Она ће то и учинити у искреној жељи, да се утврди сталан мир на Балкану, и да се пресјече сваки мах роњењима, која иду противу тога. То је њено право, и њена дужност.

Вратоломна политика

— Бугарска тежња за реваншом —

Држање Бугарске у спору с Турском изазвало је осуду и одвратност чак и код оних који су јој били наклоњени. То је и сасвим разумљиво, јер су бугарски политичари и оном приликом забрадили, те се због њиховог накардног рада мора снаго агражати. Бугарски делегати генерал Савов и Начевих при преговорима ради одређивања границе дали су такве изјаве, да је то прави уникум задртости. Те изјаве су запрепастиле цио дипломатски свијет.

Генерал Савов изјавио је, да Бугарска уступа Једрено и тражи само Кириалисо, а рушење једреног утврђења да записи од концесија које ће Турци учинити Бугарима на обалама Црног Мора.

Пи Начевих пије заостао за Савовом. Он је пошао даље. Изјавио је да за Бугаре не постоји више питање Једрена и Кириалиса, него Кавада и Битољ, јер Бугари желе да помоћу Турака у свој дневни политички програм уврсте ово ново питање.

Дакле опет избија болесна тежња за реваншем.

Бугарска у мјесто да спасава што се спасте може и да бар сад поправља силне глаупости почињене за вријеме рата, она срља у очигледну пропаст. Грмајући да ондашња снага је вјерне савезнице Србе и Грке, изгубила је и оно што је имала. Савезници је побједише и истукоше и тако узвишине и њене плодове из првог рата смањеше, па се тиме користе и други, Румуни и Турци, да и они не остану празних шака. И док је Бугарска бестијално кидисавала од савезника, па Турке не хтије, него их без икаквих препреки пусти да чине што хоће. А сад, кад је почела да преговара о границама с Турцима, у мјесто да се нашта да сузбије Турке и да за се сачува што више, галатно се одриче чак и онога што јој се не тражи.

Бугарска пакости савезницима и из освете према њима готова је да изврши и характери. Подсећа нас на неразумно дијете, које се ражаутило на другог и онда у дугини чула своју косу, гризе прсто и дупа главу! Као вели: Нека носи ко шта хоће, и Турци и Румуни и сви редом, само Србима не могу да опростим оно што имају!

Проклето реванши, који Бугарску може и још главе да стане!

«Ново Време» пишући о томе нуди, да идеја реванша у истину постоји, али не у широким масама народа, него у вишим политичким и војним круговима. Схватљиво је, да је положај Бугарске сада тежак у распоређењу према триумфима на почетку ове године. Но уважујући све оно, и несрећу бугарског народа, и психологију тешко искушене земље, идеја реванша мора се означити опасном.

Ако Бугарска пође путем реванша, поћи ће лошим путем. Мисле ли Бугари доиста да ће за кратко вријеме и тако лако, како се то може рећи, ријешити своје претензије на Каваду и Битољ? Како се год брзо развијали догађаји на Балкану, Бугарска не може тако брзо проијенити карту Македоније. У најбољем случају до нове поделе Македоније може доћи у тако даласко вријеме, да се сада уопште и не може говорити о томе. Француска већ 45 година очекује реванш, а мора се признати, све оно добро, што је трећа република за то вријеме постигла, да

је мило идеје реванша а често и противније. Ако је идеја за Бугарску погрешна, то се још чуднија мора показати мисао, да ће Турци помагати Бугаре против Србије. У политици је настао аксиом, да сусједи не могу бити добри пријатељи и да се савезници морају тражити у државама, које не граниче међусобно. У примјени на балканске прилике овај аксиом значи: Ако Турци идаје могу тражити савезника, то их могу тражити само у Београду, а не у Софији. Косово је освешћено код Куманова, а сада након рата Срби и Турци немају више никаквог повода за неспоразуме.

Турци су напротив заинтересовани у томе да подржавају Србе против Бугара, јер знају да би бугарске претензије након успјеха у питању Кавказа и Битола, могле бити употребљене само смјером на Дринопоље и Киркилис. Чим се даље у Софији буде подржавала идеја реванша, с тим је боље за Турску, јер ће имати тим мање стратешких брига у Тракији.

Бугарска стоји на раскршћу. Она не смије остати осамљена, јер је преслаба за „splendite isolation“. Избор савезника имају Бугари у све четири сусједне државе. Ако се мудрост бугарске владе састоји у томе, да у Турцима види најпогодније савезнике, онда је то врло лош знак. Турци су се показали као лоши војници, али као извршне дипломате. Настојање Бугара, да склопе војну конвенцију с Турском значи, да они свјучном цијеном плаћају савез неспособан за живот.

Мир на Балкану

— Склапање мира између Турске и Бугарске —

По трећи пут склапа се на Балкану мир. Ради се увијек о балканским државама. Први мир склопљен је између Турске и савезних држава Бугарске, Црне Горе, Грчке и Србије у Лондону. У Букурешту је дошло до мира након другог балканског рата Бугарске са Србијом, Грчком и Румуњском. Послије мира лондонског и букарешког закључује се трећи мир у Цариграду између Турске и Бугарске. Овај још није закључен, али је већ постигнут између заступника једне и друге државе. Очекује се данас пошљедња конференција и у њој ће се коначно мир закључити.

Није часно по Европу, што је уопште дошло до препирке између Турске и Бугарске, као и до преговора између ових двију држава у Цариграду. Велике силе диктирале су у Лондону услове мира. Уговор био је израз воље сложне Европе, дјело, којим се поносила, па су народи очекивали, да ће велике силе наћи начин, како да своме створу прибаве поштовање. Али то није тако. Цариградским миром растрган је лондонски уговор. Растргала га је Турска. Кад је Бугарска одлучила да, пркосећи Русији, отпочне злоčinaчки братоубилачки рат, Турска је одмах наћулила уши и чекала кад ће Бугарска слабији крај извући, употребила је прилику и заповједила наоружаним својим четама, да прекораче оне границе, што их је Европа одсјекла између Турске и Бугарске. Велике силе одмах су констатовале, да је лондонски уговор прекршен, али нијесу ништа предузеле, да Турску присиле на поштовање заједничког дјела сложне Европе. Турске су чете, не марећи ни мало за опомене и грожње појединих великих сила, продирале све даље у Бугарску. Ко ће знати, докле би биле допрле, да из Петрограда није загрмио глас: „Натраг с десне обале Марице“

Русија није могла за Бугарску више учинити: Сметала јој је сама бугарска влада, кад је на своју руку отпочела — дакако потајно — преговоре непосредно с Турском. Ни друге велике силе, да су хтјеле, нијесу могле остати у одбрану лондонског мира, кад су се увјериле, да је Бугарска сама узела тај посао у руке. Изговор бугарске владе, да је бивши министар Начовић

отишао у Цариград и уговарао с великим везиром без њезине приволе, не вриједи данас ништа. Зна се наима, да је бугарска влада у првом реду настојала, да Турску придобије за се по сваку цијену, Бугарска се надала, да ће турска влада објеручке прихватити њезине понуде и с Бугарском склопити савез. Бугарска се влада и овај пут преварила у свом рачуну. Није знала за разлику између Бугарске и Турске. Није знала, што сав свијет зна: Турска је имала слабу војску али добру дипломатију, дочим је у Бугарској баш обратно: Изврсна војска несретна дипломатија.

Турска је влада увјеравала бугарске изасланике о својим симпатијама за Бугарску, али су њезине чете све даље и даље продирале. Турска је ишла за тим, да Бугарску присили нека отворено с њом преговара, да Европа види, да је Бугарска била приправна у заједници с Турском „ревидирати“ лондонски уговор и склопити с њом пријатељство. На тај начин не може је Европа позвати на одговорност. Кад је дошло до јавних дипломатских преговора, Бугари су дошли с предлозима, који одговарају части и угледу њихове државе, али су попуштали све мало по мало. У питању Дринопоља хтјели су се понајприје задовољити једним дијелом града ради жељезнице, али уз услов, да се сруше утврђења. Касније су одустали и од тога захтјева и одрекли се Дринопоља сасвим. У попуштању ишли су тако далеко, да су Турцима оставили и гласовити Лозенгард (Киркилис) и много тога. Још се не зна за Димотику, коме је припала, јер тај град желе и Турци и Бугари.

Из попуштања у оволикој мјери види се, да је Бугарској било највише до тога, да осигура пут на Егејско Море, то јест жељезницу до Дедеагача, а у том је успјела.

Одбивши све, што је Турској одступила, Бугарска је ипак добила више, него што је уступила Румуњској. По величини она је друга балканска држава, највећа послје Румуније. Чим се потпише мир, успоставиће се дипломатски односи између Турске и Бугарске.

Нова странка у Угарској

— Оснивање земаљске уставне странке —

У Угарској је основана нова странка. Основао је гроф Јулије Андраши.

Ради конституисања ове земаљске уставне странке, у Пешти је била ових дана скупштина, на којој је присуствовало неколико хиљада учесника. Пошто је будимпештански градски заступник др. Ернст Хет разложио сврху скупштине, а заступник Фрањо Спрингер поздравио ученике и оснивача странке, прихватио је ријеч Јулије гроф Андраши, који је у подужем говору мотивирао оснивање нове странке.

Оснивање уставне странке било је пријекно нужно — рекао је међу осталим говорник — јер је озбиљна опасност пријетила уставу Угарске, пошто влада хоће да монополизира сву власт. Послије догађаја од 4. јуна по н. требао је министар председник Стјепан гроф Тиса апелирати на народ, али гроф Тиса ће се обратити на народ тек онда, кад се буду заборавила гравамина. Тако је дошло до страначког апсолутизма, који значи велику опасност за земљу. Већина се не смије стварати без обзира на народ, јер таква већина не може задовољити своје задатке. И ако се код задњих избора већина народа налазила у табору опозиције, извојевала је побједу народна странка рада. Поред таквих прилика нужно се морала створити странка која ће позитивним парламентаризмом радом настојати, да спасе и очува устав у земљу. У ту сврху странка ће радити око тога, да добије власт у своје руке, јер се само тако може постићи циљ, што га је себи поставила. Чврсто је одлучио, да на основу ових начела води странку.

О приликама у Хрватској изјавио је Јулије гроф Андраши: „У интересу успостављања уставности у Угарској, којој је у пошљедње вријеме задан тежак ударац, уставна странка жели, да би што скорије

престало изнимно стање, што сада постоји у Хрватској и Славонији. Овим је земљама под круном Св. Стјепана и у оквиру државне заједнице с Угарском зајамчена тако широка подлога за њихов развој, да уз добру вољу с објибј страна могу задовољити све своје привредне и народне аспирације. Уставна је странка надахнута искреним пријатељством и добротомошћу према Хрватској и Славонији, којима су интереси сасвијем истојветни с интересима Угарске. Хрватски народ може бити увјерен, да је стога Угарска спремна испунити све њене жеље до крајних граница могућности, наравно, уз очување државне заједнице“.

Затијем је гроф Андраши нагласио, да се и на Ријечи морају што скорије успоставити нормалне прилике и потражити споразум с тамошњим Талијанима.

Бивши велики жупан Угрон разложио је затијем програм нове странке, који обухвата ове тачке: успостава правног континуитета; ревизија саборског пословника; законито ограничење власти председника заступничке куће; проширење изборног права тако, да се укупни број изборника повиси на 2.400.000; у градовима с уређеним магистратом и у већим опремама гласање је тајно; изборно право стиче држављанин, који је навршио 24. годину живота, а зна читати и писати; индустријски радници имају изборно право, ако годину дана стално бораве у једној општини и припадају којој братовштини или болесничкој благајници.

Питање Арбаније

— Најновија бечка сензација —

Балканске су се државе сложиле најзад поготово у свима питањима и потписан је уговор о миру између свију ратујућих странака. Мир у Букурешту склопљен је и тиме су балканске државе искључиле страшно мијешање у балканске послове.

Једино је Аустро-Угарска захтијевала ревизију тог уговора, али она није с тим захтјевом успјела. Држање монархије према балканском питању било је наперено против проширења Србије и понајприје против независности Балкана. Она је на тај начин покушавала да, ако је могуће, поткопа тиме темеље балканске независности.

Монархија се већ и прије букурешког уговора, у намјери да ослаби Србију, умјештала у балканске послове и заједно са великим силама створила је један нов-протиприродан државни организам, независну државу Арбаније на Балкану. Већ онда је амбасадорска конференција у Лондону, која је повукла границу између Србије и аутономне Арбаније, увидјела, да је та граница неприродна и да крајеви, одцијељени од Србије, немају могућности самосталног опстанка и да морају пропасти, ако их Србија не пусти на своја тржишта од којих су та мјеста и досада живјела. Зато је већ на амбасадорској конференцији у Лондону донесена одлука да се до Србије тражи, да становништву тих крајева Арбаније дозволи и олакша прелазак на србијанску страну трговачким пословима. Тражи се за Арбанасе слободан приступ на сусједним тржиштима у Дебру и др. мјестима.

Србија је тај захтјев и уважила и на тај начин доказала, да не пријећи економско развиће Арбаније и да жели одржати с њом трајне везе и односе. Она се помирила са стварношћу и, са пуно увиђавности, изашла је на сусрет жељи Арбанаса. Међутим Арбанаси су прошле недјеље са три стране покушали да упадну у Србију код Призрена пљачкајући српска села. Они су дакако сузбијени, али тај њихов упад довољно даје доказа, да Арбанија неће оставити на миру своје сусједи и да ће вјечито покушавати да упада и да пљачка.

Као што из Беча увјеравају, ови најновији догађаји с упадима Арбанаса у Србију и Црну Гору дали су повода аустриским политичарима да се дубље позабаве о будућим односима Арбанаса према

својим сусједима и том приликом дошло је до сензационог преокрета.

О томе се један лист овако изражава:

„Да Арбанија неће оставити на миру своје сусједи, то сад види и монархија која се све већма разочарава у Арбанију и почиње да увиђа да су Арбанаси непоуздани и неспособни за самосталан државни живот, те да ће је Арбанија довести у неизбјежан сукоб са савезницом Италијом. Зато би монархија да се одлучи или да окупира Сјеверну Арбанију или да све области које је српска војска заузела, уступи Србији.“

Прва је одлука дакако ризична и питање је, би ли монархија добила на то пристанак Европе и да ли не би изазвала тиме сукоб ширих димензија. Од Србије би монархија тражила у оном другом случају да закључи с њоме најповољнији трговински уговор и да уступи Бугарској Штип, Кочане, Радовиште, Царево Село и Пехчево.

На тај начин хтјела би монархија да поврати морални и привредно-политички престиж свој на Балкану. Она би од Србије гдје је омражена, створила себи поузданог пријатеља, а Србија би добила море. Тај план, можда се неће остварити и може бити да је то само комбинација, али факт је, да је то питање задало онима у Бечу много главобоље и да су се они у многоме разочарали у Арбанију. Аутономна Арбанија била би иначе заиста машица у рукама Србијиних непријатеља.

Зато је потребно приближење између монархије и балканских држава. Она треба да развијање пријатељских односа усавршава и унапређује, јер ће од тога имати користи и сама Арбанија. Арбанија према приликама може бити и Србији врло корисна. Само што треба монархија да окрене правац политике на другу страну.“

Ми ово мишљење куриозма ради износимо, а нијесмо толико наивни, да још и у то вјерујемо. Управљамо се по оној знаменитој: Бој се Данајаца и кад нам дарове носе.

Аустрија према Балканцима

— Аустриски индустријалци противу владине политике —

Није никаква тајна, да у Аустро Угарској влада врло велико негодовање према влади што води непомирљиву политику према сусједним државама, а нарочито према балканским државама. То је негодовање избијало како прије рата, тако и за вријеме рата, а потицало је не само од стране аустриских Словена, но и од Нијемаца у монархији. Нарочито су жучне протесте улагали они, који су били упућени да раде с балканским државама, али чији је рад трпио силне штете због непомирљивог држања аустриске владе према појединим балканским државама.

Сад, кад је завршен рат на Балкану, и кад треба да се рад развије више него икад до сад, јер су тешке пошљедице ратног стања осјећали и сви они у Аустро Угарској који су били у пословним везама с Балканом, то негодовање све јаче расте и већ је почело да избија. Ово негодовање ће у толико веће бити што је политика, коју је, нарочито у пошљедње вријеме, водила Њемачка према Балканцима, још више отуђила Балканце од Аустро Угарске.

Као што јављају из Ушћа на Лаби приликом састанка савеза аустриских индустријалаца, дошло је до отворене манифестације против спољне политике аустриске монархије. На скупштини били су сви индустријалци из Аустрије заступани. Говорило се против дојакошње спољне

политике монархије. Члан аустриске господске куће Гинскеј рече: „Ми сви стојимо већ од подулег времена под дубоком привредном депресијом. У првом реду трпјела је од те депресије текстилна индустрија. Мотиви за то се имају безустовно тражити у нашој спољној политици. Након несретне афере са консулом Прохаском учинила се у водству наше спољне политике погрешка за погрешком. Зато предлажем шљедећу резолуцију:

Пригодом завршетка једне ратне периоде, држи савез аустриских индустријалаца, да је овлашћен, да изјави, да се не слаже са досадашњим водством наше политике, да изјави, да је ова била погрешна и да се ток њезин промијени. Умјесто посве криве политике прстижа, треба тјерати експанзивну привредну политику, која једино одговара нашој унутрашњој политичкој ситуацији, јер је монархија упућена на страна тржишта. Ако и јест истина, да аустриска индустрија мора себи сама наћи тржишта у иноземству, ипак може захтјевати, да спољна политика не ставља том настојању никакве запреке. То се поименце тиче оних тржишта, која смо освојили жртвама и успјесима и с којима смо до сада били од вајкада у традиционалном пријатељству“.

Резолуција је ова била примљена без дебате и једногласно.

Наметљивост Талијана

— Најновији догађаји у Задру —

Овијех дана талијанска омладина из свих крајева у Аустро-Угарској имала је састанак у Задру. Како им није било мало што су баш Задар изабрали за састанак, него су по улицама стали демонстративно да пркосе узвицима „viva Zara italiana“, то и српско-хрватска омладина ове могла да се уздржи, него је на ово очигледно изазивање одговорила звиждањем и усклицима. Али на томе се није свршило. Насртљивост Талијана је расла. Она је пријешла чак у изазивање, јер је њихова музике почела да свира комаде, који нијесу били у програму и којима се изазивају друге народности. Нарочито кад је засвирала „Del si“, српско-хрватска омладина је жучно реагирала звиждањем и виком, када је дошло и до физичког разрачунавања. Тако се овај састанак свршио тучом, којом приликом су и многи повријеђени.

Карактерично је то!

Талијанска омладина свих покрајина монархије састаје се у Задру. Општина задарска спрема велике јавне манифестације, бакљаде, опходе и т. д. и зове људе наше крви, просте тежаке, и ближе Арбанасе да јој послуже у тој манифестацији. Ствар није локална већ национална, и има дубљег и далекосежнијег политичког значаја. Тај дан долази у Задар седам талијанских посланика из Трста, Истре и других покрајина.

Та демонстрација очевидно је провокација карактеру Далмације. Далмација је чисто словенска земља. У Далмацији нема ни циглог једног тежака, који би знао проговорити талијански. Све редом општине далматинске су хрватско-српске. Цигла једна још је талијанска, ова задарска, и то је умјетно подржавано, јер у овој општини од 40.000 становника, двије трећине не знају ни проговорити талијански а једна трећина у граду говори талијански. али су наше крви.

Задар, главни град, треба један пут да буде наш, јер овакав какав је смета народном и политичком развоју Далмације и околних словенских земаља.

Манифестација Талијана у Задру у овом часу вјешто је инсценирана реакција манифестацији тршћанских Словенаца. Иде се затим да се пред неупућеном Европом и западном штампом прикаже да је талијански елемент јак свуда на Јадранском Мору, па чак и у главном граду Далмације. Ова демонстрација долази угодно и талијанским аспирацијама на Арбанију, те лукави баштиници Венеције изигравају Беч и почињу већ банити се као господари Јадранског и Средоземног Мора.

Независни Хрвати задарски а с њима и задарски Срби, као и браћа Словенци и Чеси што су тамо настављени мисле реагирати на такву провокацију и надају се да ће властитим силама скромно али достојно знати очувати част и карактер ове десне обале Јадранског Мора. Успјело се за ову ствар први пут помирити и ујединити наше завађене и остарјеле вође и посланике. Манифестација задарских Словена биће како треба, но потребно је да сва словенска штампа и сви наши прваци дуж словенских земаља дигну одмах свој глас против те провокације.

Аустро-Угарска и Русија

— Зближење Аустро-Угарске и Русије —

О зближавању Аустро-Угарске и Русије све се више говори. Недавно смо саопштили како се мађарски политичари почињу по помало спријатељивати с политиком, која би Аустро-Угарску довела до споразума с великом словенском државом. Данас доносимо изјаву једнога активнога високога државника аустро-угарскога о спољној политици сусједне монархије, нарочито о односима с Русијом. На питање да ли се може наћи пут, којим би почели добри односи с Русијом, одговорио је аустро-угарски државник:

„Такав се пут мора наћи. Јер данас нема томе никакве запреке, никакве битне запреке. Ријешањем балканскога питања (лондонским и букурешким миром, довршена је и историска мисија на Балкану, коју је Русија себи сама напратила, довршена једанпут за увијек. Нема дакле никаква повода међусобној сумњичењу ни зависти. Већ за врјеме недавне кризе опазили смо, да је Русија избјежавала све, што би могло на догађаје утицати. Што је жељела, покушала је само дипломатским путем постићи. И ми смо тако радили. Зашто се дакле не би саградио мост, који води из Беча у Петроград? Управо се сада навршује стотина година, што смо ми с оружјем у руци стајали против Руса, и то не као озбиљни непријатељи, него као привјесак Наполеонових чета. Од тада корачали смо успоредо, и избјегли много тежих опасностима, него што су биле садашње. Увјерен сам, да ће се моћи утрти пут добрим односима између нас и Русије. Мора доћи до најизвршнијег односа, а да се то постигне, најзахвалнија је задаћа наше дипломатије“.

О овој изјави изразио се један руски дипломат врло пријатно: „Настојање, да се јавност предобије за пријатељске односе аустро-угарске монархије с Русијом, поздравити се с руске службене стране с највећом симпатијом. Какве начелне мржње против Аустро-Угарске није у Русији било нити је има. Према томе сасвијем је лако поправити међусобне односе, буду ли се уважавали оправдани руски интереси“.

Један уважени руски лист, расправљајући о зближењу Аустро-Угарске и Русије, рекао је међу осталим: „Не само што Аустро-Угарска мора темеље своје балканске политике мијењати, него је и

Русија присиљена, да своје промијени. Политички снови наших словенофила старога кова, у које су вјеровали до балканскога рата, одагнани су у диму топова и за зеленим столом у Букурешту без милосрђа. Ако им је ипак само траг остао, неће цариградски преговопомоћи, да се тај траг сачува. Промјене ли се тако темељи балканске политике, тада ће бити могуће, да ће мјесто досадањег раздаљивања настати зближавање, и тако између Русије и Аустро-Угарске завладати односи нормална значаја, по прилици онакви, какви постоје између Аустро-Угарске и Њемачке. За сада не може се више ни очекивати. Али ни ова основа не даде се лако остварити. Прије свега треба да Аустро-Угарска докаже, да је у њезиној политици настао преокрет. Затим треба да руска дипломатија у свом раду докаже више живота“.

Да се ова примједба рускога листа боље схвати морамо упозорити на ријечи рускога државника, да се мисао о зближавању поздравља с руске службене стране. Руски лист пак говори у име руских народњака.

Рат на Далеком Истоку

— Сукоб Јапана и Китаја —

На Далеком Истоку се облачи. Ваздух је пун експлозиве. Час по па засвјетлуца. Грмљавина се потмуло чује и наговјешћује буру.

Између Китаја и Јапана дошло је до конфликта. Пријети опасност да и до рата дође.

У Китају је дошло до побуне. Побунила су се племена на југу. Устала су противу председника републике Јуаншикаја. Настао је прави грађански рат. Јужни Китај сачињавају републикански демократи који су дошли у сукоб с председником републике. Председник републике био је склопио зајам на страни и помоћу доње куће успио је да га протурци. Горња кућа, састављена из јужњака, демократа, била је томе противна, али се председник Јуаншикаја тај зајам остварио и зајам реализовао. Због тога су јужњаци прекинули сваки однос са председником републике. У толико је вођ јужних демократа, Суничен, убијен и јужњаци су због тога убиства окривизи Јуаншикаја. То је довело до побуне и јужњаци су навалили на сјеверни дио републике.

И ако су сви изгледи били за успјех јужњака, председник републике је ипак успио да побуњенике надвлада. Њихов главни стан Нанкинг, генерал Чанкесун, освојио је и ради освете због зулума револуционара наредио је пљачкање града. Пљачкајући и робећи по граду војска је и убијала. Тако су убијена и три јапанска трговца. Владина војска увјерава да то нијесу били трговци, него јапански официри, који су учествовали у побуни. Због тога се Јапан нашао увријеђен и у знак протеста послао је три крсташа и један торпиљер пред Нанкинг.

Знајући већ од раније какво је расположење Јапана према Китају, Китај, да би избјегао сваки повод за распрсу с Јапаном, дао је Јапану због тога потпуну задовољштину. Али и поред тога јавно мишљење у Јапану није се уморило. Оно захтијева безуслован рат и јапанска влада се овоме захтјеву ни мало не противи.

У своме држању Јапанци су необуздани и без сваких скрупула. Познато је што се десило кнезу Кацури када је у Портсмуту склопио мир с Русијом: приредили су му демонстрације, које га за мало главе не стадоше. А кад је до-

шло до спора између Јапана и Сјеверних Американских Држава због слободних јапанских насеобина у Калифорнији, у Токију је букнула прва револуција. Сад су пак убили управника кинеског одјелења јапанског министарства спољних послова, др. Абеа, што је влади савјетовао уздржљивост.

Јапан одавно нагније, да се дочепа азијског копна. Китај му је зато најподеснији и зато непрекидно ради, не бирајући средства, да ту своју тежњу оствари. Задовољно би се да заузме или Тијенчин или Аму: Кад би се ту угнијездио, ишло би послје с освојењем лако. Зато ратоборно расположење у Јапану подупире и сама влада, готова сваког тренутка да уђе у рат с Китајем. На челу тог ратоборног покрета налази се познати гроф Оку, који већ годинама пропонуира да Јапан заузме китајску обалу.

Код таквог стања ствари сасвијем је разумљиво, што се сигурно вјерује да ће доћи овог пута до рата између Јапана и Китаја и што се сваког часа на њ изгледа.

Али има једна утешна појава. Велике силе овом су рату одлучно противне. Нарочито Русија и Енглеска. То се и у Јапану врло добро зна.

Кад је 1909. г. Јапан заузео Аму, за њиховим трупама искрцале су се и енглеске, а Русија је с већим одјељењима упала у Манџурију. То би се и сада збило. То Енглеска, и ако савезник Јапана, ни мало не крије. Она се већ раније у томе правцу изјаснила, а сад отворено Јапану поручује, да никако не жели да Јапан ма и педаљ китајске земље узме. То би, вели, довело до пада Јуаншикаја, а он је једини човек који Европу спасава од кризе на Далеком Истоку.

Тако ће се и овог пута давнашња жеља Јапана изјавити. Неће пријети на азиско копно и посјести китајско земљиште. Остаће му труд узалудан. А тако је лијепо био све удеесио! Ишло је као намазано: распалио је револуционарно расположење јужњака у Кини, побунио их и увукао у револуцију, нашао згодан повод за сукоб, распалио своје ратоборне духове и припремио сасвијем терен и још је само требао да изабци своје чете на китајско земљиште!.

Па ипак, и крај свега тога, у енглеској и њемачкој штампи јављају се гласови с Далеког Истока како опасност није прошла и како лако до рата може доћи. Видјећемо.

Ново министарство у Низоземској

— Политичка ситуација, парламент и влада —

У току ове недеље отвориће краљица Вилхелмина низоземски парламент, који је у мјесцу јуну наново изабран, пријестоним говором, чији садржај се с великим нестрпљењем очекује, јер су у Низоземској наступиле сасма нове прилике: политичка ситуација, парламент и министарство — све је ново и нико не зна, како ће се прилике даље развијати. Политичке прилике у Низоземској нијесу никакво нормалне, па је у опште чудно, да се том земљом може према парламентарним засадама равнати. У горњој кући имају: реакционари, наике конзервативци, протестанти и ултрамонтана католици, још увијек већину, јер посједују 31 мандат наспрам 19 мандата, што их имају либерали. У доњој кући уништена је додуше код задњих избора конзервативна већина, али четири фракције левиче, што сачињавају нову већину доње куће, не слажу се међусобно. Ушљед тога било је врло тешко саставити нови кабинет, па је тек након дуготрајних прегово-

ра именовано министарство Корт ван дер Линден, које је истом прије неколико дана предузело послове.

Официјално назива се ново министарство пословним министарством, што је фактично, али ради се овдје о либералном министарству умјереног смјера. Министар председник Корт ван дер Линден, министар за грађевине Лели и министар трговине Треуб су изразили либерали са дугом политичком прошлошћу. Остали министри узети су додуше из кругова високих чиновника и нијесу се упуштали у страначке борбе, али ипак нијесу никада тајили своје либералне напоре.

Избор новог кабинета прилично је сретан, те се свуда сусреће са симпатијама. Обзиром на његов непротиван програм, подупираће га наљда и конзервативни протестанти. Парламентарна опозиција састојаће се од социјалних демократа и ултрамонтанаца, али неће моћи да спречава министарство у његовом дјеловању.

О политичком и привредном програму нове владе из ближе ће се изјаснити пријестони говор. Толико је само сигурно, да ново министарство потпуно предузима све пројекте пријашње владе, у колико се тичу земаљске одбране, нарочито утврђења Клисингена и цијеле низоземске обале све до Хелдера, проведених војничке реформе и издаде јаке низоземске ратне мрнарице. Континуитет у земаљској одбрани је једна позитивна појава у политичкој збци, усред које нови кабинет предузима своје дјеловање.

Дневник

Личне вијести. На Цетињу се бави познати француски публициста и велики пријатељ нашег народа г. Шарл Лоазо, који врло често нашу земљу посјећује и у њој радо борави. Добро нам дошао!

Четрдесетогодишњац. Хрватско драматско друштво у Вараждину и хрватско народно позориште у Осјеку сјутра прослављају четрдесетогодишњицу отварања хрватског грађанског позоришта у Вараждину, које је прије четрдесет година на исти дан свечано отворено Кукуљевићевом „Потурицом“. Срећно и честито!

Пријатељ Срба. Овијех дана бавио се у нашој непосредној близини, у Дубровнику, познати пријатељ Срба, г. др. Алфред Јенсен, признати шведски славаиста и секретар Нобелове Академије у Штокхолму. Г. др. Јенсен је из Дубровника отпутовао у Србију ради научних студија. Као што је познато, г. др. Јенсен се бави с успјехом преводом и истраживањем словенске литературе. Баш овијех дана он је издао лијепо дјело из српске књижевности под именом Montenegro's Agekrans. Књига је велика и елегантно опремљена и садржи пријевод „Горског Вијенца“ и „Смрт Смаил Аге Ченгића“. Уз оба ова пријевода налази се увод с потребним коментарима, као год и биографије прослављених писаца, Његоша и Мажуранића. Стручна критика пријевде ове оцијенила је врло повољно.

Нови брзи параброд. Угарско-хрватско паробродско друштво, које с успјехом дјелује на Јадранском Мору, повећало је свој пловни парк још једним новим бродом. Он се зове „Вишеград“, има 1200 тона, двије парне машине у износу 3000 коњске снаге и просјечно проваљује 16 миља на сат. Уз то је пароброд снабдевен свима потребним удобностима и елеганцијом. Брод је прављен у Енглеској и на путу је за Сењску Риеку, те ће се увести у брзој призи у другој половини овог мјесеца. Саобраћаће до Котора.

Наши официри у Крагујевцу. У крагујевачкој војној болници леже тешко рањени: поручник Радуле Браичић и потпоручник Душан Т. Вукотић. Они су рањени у крвавој борби на Великом Говедарнику 9. јула. Благодарити великој заузимљивости болничког особља, а нарочито великом заузимању и одличној спреми оператора г. Д-ра Јозефа Полака Чеха, шефа аустријске мисије Црвеног Крста у Крагујевцу и асистенцији његовог помоћника

професора г. доктора Ловрића, који тако рећи и дан и ноћ раде око овијех рањеника и над њима изливају сву љубав својих племенитих словенских душа, као да су им рођена браћа, — ови наши дични синови, витезови са Бардањолта и Брегалнице, на путу су оздрављења, што им од свега срца желимо и са своје стране захваљујемо онијема, који се око њих заузимају а нарочито оператору г. доктору Полаку и професору г. доктору Ловрићу.

Вријеме. У понедјељак рано изјутра излила се силна киша, која је проузроковала да је знатна студен завладала. Послије ње облачило се врло често, али је увијек вјетар кишу надвладао, а често је био и врло јак. Промјенљиво, али ошјетно студено вријеме још траје. Данас је и кише било.

Читуља. Пишу нам из Релеза: 18. августа ове године, погинуо је од Арнаута — Фанда — у ђаковачкој нахији, дјеловођа општина Ђонајске и горо-жупске Иван Ј. Којовић, родом из села Релеза (љешанске нахије). Покојни Иван, као пуки сиромах, није могао продужити школовање на Цетињу, те је принуђен био поћи у Биоград, гдје је, послужујући, мучећи се и патећи, свршио три разреда гимназије и ступио у IV разред. У то га затече и рат са Турском. Млад и одушевљен, Иван пође као добровољац са својом браћом Србијанцима, да се српској завјетној идеји и он одужи, и са српском војском стиге до Ђаковице, гдје су га војничке власти поставиле за дјеловођу општине Ђонајске и горо-жупске (Ђаковица). До 18. августа ове године ту је дужност вршио, и тога дана при путу из Ђаковице за Горо-Жупу у шуми више Кајуше код гроба „Фрегелиног“ убиство је извршено сјекиром, каменицама а има трагова и од ножа испод грла. Љеш му се није могао паћи за неколико дана и 27. августа љеш је избацила ријека Дрим. Страшна је била слика: у једној великој врећи, увијен и савијен, а о грлу друга врећа, пуна камења од пет ока. Одјело му је било скинуто, само је имао панталоне. Лице му је било онакажено: уши одсјечене, очи ископане, иза ушију велика рана од сјекире. Вода је учинила своје, те се љеш почео распадати. Ужас! Послије увиђаја власти Иван је сахрањен у селу Влашњи поред пута у близини Дрима. Несретни Иван оставио је послије себе старе родитеље, у великој сиромаштини; он им је једина нада и утеха био. Нек му је лака српска земља, за коју је и свој млађани живот испустио на великим мукама желећи своју дужност тачно извршити и послужити као савјесан чиновник српски. Његовијем старим родитељима за највише увиђеним наше топло саучешће.

Телеграфски извјештаји Србија и Арбанаси

Биоград, 8. септембра
Полузванична „Самоуправа“ у свом уводном чланку тврди на основу сигурних извјештаја, да је ситуација на арбанаској граници постала врло озбиљна, јер се Арбанаси скупљају и оружају модерним оружјем и спремају се да нападну на Србију. Провокаторски агенти увукли су се на српско земљиште ради подизања Арбанаса, који су до сада били мирни. Јасно се види да се ова непријатељства подстичу из иностранства, а да су наперена противу Србије и Црне Горе. Министар војни је наредио, да се гарнизони на граници појачају, а у случају нужде и са трупама из Србије. У циљу да се сузбију нападаји или покушаји напада, влада се налази приморана, да поново предузме стратегиске положаје, које је била напустила и о томе је већ обавијестила кабинете великих сила с убјеђењем, да се на то нико неће моћи жалити, јер је то колико њено право, толико исто и њена дужност. (Б. Пресбирио).

Повратак Краља Петра

Биоград, 8. септембра
Краљ Петар долази сјутра из Рибарске Бање. (Б. П.)

Митинг у Валони

Валона, 8. септембра
Јуче је држан велики митинг, којим се протестовало противу држања Есад паше. (Бечки Кор. Биро)

Руски генерални консулат

Петроград, 8. септембра
Влада намјерава установити генерални консулат у Арбанији. Ковцев се вратио, а Сазонов је отпутовао у иностранство; заступаће га Нератов. (Б. К. Б.)

Јонеску у Риму

Рим, 8. септембра
Јонеску приспио. Сан Ђулиано је дуго конферисао са Јонеском. (Б. К. Б.)

Бугари за Тракију

Цариград, 8. септембра
Тврди се, да су се бугарски делегати обвезали да даду амнестију насељењу западне Тракије. (Б. К. Б.)

Грчки Краљ у Паризу

Париз, 9. септембра
На ручку у јелесејском двору Поенкаре је наздравио Краљу Грчком рекавши, да ће Француска, чији су осјећаји непромјенљиви, остати увјек за Грчку сигурна и лојална пријатељица. Краљ, захваљујући, рече, да високо цијени осјећаје активне симпатије, о којој је Француска дала Грчкој толико доказа, и да придаје највећу цијену за одржање и развике традиционалних веза пријатељства двају земаља. (Б. К. Б.)

Смрт талијанског министра

Рим, 9. септембра
Министар пошта умро. (Б. К. Б.)

Анархија у Арбанији

Биоград, 9. септембра
Анархија у Арбанији све се више шири. Прекјуче су Арбанаси извршили напад на српском земљишту у околини Дебра. Све су мјере предузете да се ти нападаји најенергичније сузбију. (Пресбирио).

Грчки краљ у Паризу

Париз, 10. септембра
Поенкаре је посетио Грчког Краља. — Сазонов приспио овдје одакле ће у Виши.

Арбанаси у Дебру

Биоград, 10. септембра
Јуче око десет сати из јутра дошло је до судара између Арбанаса и наших трупа у околини Дебра. Бој је био ожесточен и трајао је до подна, када су се наше двије чете повукле пут Кичева. Арбанаси су ушли у Дебру, и има их 6000. Њих предводе страни официри, којих народност није још утврђена. Помоћне трупе одмах су упућене пут Дебра. (Б. Пресбирио.)

Деманти из Србије

Биоград, 10. септембра
Вијести, које су се појавиле у страниој штампи о несугласици између Србије и Грчке потпуно су лажне. Оне су потекле стога што је саопштено воденском владици да неће моћи више прегледати школе на српском земљишту, које

се од дана прокламације анексије налазе под управом црквеном и школском Србије. Вијест, коју је донијела „Фос. Цајтунг“, да се краљ Србије намјерава прогласити за цара Срба, толико је смијешна, да није потреба ни да се демантира. (Б. Пресбирио.)

ОГЛАСИ

Препоручујем се

општинским одборима и свештеницима да стојим на расположење свима црквама у земљи и ван ње својим признатим вјештачким радом. Нарочито се препоручујем за израђивање ИКОНОСТАСА, ПОЗЛАТИВАЊЕ, поправљање старих и израду нових слика — ИКОНА, ПИТУРАВАЊЕ ЦРКАВА у свима стилевима и за све што у ову врсту посла и иконописа спада.

Израда брза и одлична, цијена умјерена. Цетиње. Иконописац

п. п. бр. 20, 9/10 ФРАНО СИБРИНА

ПАЗИ!

50.000 ПАРИ ЦИПЕЛА

4 пара ципела за К 10 франко

Због обуставе плаћања многих великих фабрика добио сам налог, распродати велику множину ципела испод цијене. — Продајем зато свакому 2 пара мушких и 2 пара женских ципела на везање, из смеђе или црне коже, галоширане, са капицама и чврстим ђоновима са клинцима, врло елегантне, најновије фазоне, по нарученом броју и величини. Сва четири пара стоје само К 10 ФРАНКО разашиле поузећем.

S. URBACH's Schuh-Export Krakau, № 5. (Orr). Ако се роба не допадне примамо натраг и новац враћамо. бр. 35. 3/4

Објава

Јављамо поштованој публици, да ће најдаље кроз мјесец дана бити у депозиту у Подгорици и Цетињу оргиналних „Сингер“ машина сваке врсте. Цетиње, 10. септ. 1913.

бр. 38. 1/5 КОМП. СИНГЕР ШИВАЋИХ МАШИНА ГЛАВНИ ЗАСТУПНИК РИСТО РУНДО

П. п. бр. 1. 45—50

ПОМЕН

14-ог септембра ове године, даваћемо помен нашој браћи, погинулој 1912/13 године, у цркви „Св. Луке“, у Штитаре.

Митру А. Вујовићу, Саву С. Перишићу, Саву Ј. Перишићу, Шутану Ђ. Чичаревићу, Милу Ш. Чичаревићу, Луки М. Чичаревићу, Буру М. Чичаревићу, Саву И. Перишићу.

Штитари. 10-ог септембра 1913 год.

У име ожалостњених породица:

бр. 39. 1/1 поручик Саво Ф. Челебић.

РАДЊА С ГОТОВИМ ОДИЈЕЛОМ

Гричар и Мејач

ЉУБЉАНА

(Словенска метропола)

препоручује своје богато стовариште готових одијела за господу, госпође, дјечаке и дјевојчице.

Нарочито се препоручују: пелеринке и хавелоци из непрокисљивог лодена.

Цијеновници бесплатно.